

na vsak način naj se pa odpravi socijalna politika. Pravo področje državne dejavnosti sta pa politika in kultura; tu naj se uveljavi monopol enega samega mnenja, vsa druga pa zatro. Ta ad usum delphini ustvarjena kombinacija gospodarskega liberalizma in kulturno-političnega konservatizma nasprotuje volji in interesom ogromne večine nemškega naroda; opira se sicer na organizacijo modernega državnega aparata, vendar pa je vprašanje, koliko časa bo ta podpora zadostovala.

V isti številki raziskuje Fritz Kraus v članku „Vom wahren Sinn des Marxismus“ filozofsko jedro Marxovega nauka, ki ga poznajo danes pristaši in nasprotniki večinoma v deformirani obliki. Pri tem odklanja naziranje o „podstavbi“ in „nadstavbi“ ter o raznih „faktorjih“ družbenega razvoja; v nasprotju s tem nazorom poudarja važnost pojma dialektike, ki ga je Marx modificiral in apliciral na celoto vseh družbenih odnosov, vse „produkcije življenjskih odnosov“, torej na vso Heglovo sfero „objektivnega duha“. Avtorjeva interpretacija je zelo zanimiva, četudi morda sporna. Zato pa ima brez dvoma prav, ko trdi, da Marxov materializem ni prirodosloven, ampak zgodovinsko-sociološki, in da zanj sicer ni od ekonomije neodvisnega mišljenja, zato pa tudi ne od mišljenja neodvisne ekonomije. Bistvo njegovega materializma je v odklanjanju absolutnih — religioznih ali filozofskih — vrednot, v relativizmu.

Medtem so se pa v Nemčiji izvršile važne spremembe in tudi redakcija revije „Die Neue Rundschau“ se je morala spremeniti... F. Z.

Kronika

„Najlepše knjige“. Zadnjič sem dobil po pošti „Ilustrirani popis najlepših knjig“. Dasi navadno ne odpiram takih „katalogov“, ker me že kvaliteta njih papirja uveri o kvaliteti ponujenega blaga, me je vendar zamikalo pogledati, kakšno blagodat pošilja spet Slovencem hrvatska prestolnica. Pošiljka je bila iz Zagreba.

Nisem se motil. Raznovrstna „literatura“, skrbno preračunana na izvestne instinkte preprostega pismenega človeka. Od „življenja in ljubezni ruske carice Katarine II.“ ter „Ljubezni in sovraštva na habsburškem cesarskem dvoru“, „Giuseppa Musolina“, „Črnega kapetana in črnih bratov“ in „Fedore“ (ki „ni to roman, katerega bi se moglo brez solz prečitati“) vodi naivnega čitatelja pot preko „Zablod ljubavnega življenja“ in „Higijene prve poročne noči“ naravnost v „Revolucijo krvi“ (!) in v nedvomni višek vse serije, ki je „Rigo Muratti“ in ki ga še stopnjujeta „Kraljica greha“ in „Gitana“, da se nato zaključi z „10 detektivskimi pustolovkami“ ter raznimi običajnimi ljubavnimi pismi in sanjskimi knjigami. Bogat izbor torej, pisana šara izbranega šunda. In kakršna vsebina, tak seveda tudi jezik, ki je vsaj v tem „katalogu“ neka analfabetska rusko-hrvatsko-slovenska žlobudravščina. Kajti „knjige se pošljejo po povzetju (!) drugega obroka od Din 20— in poštine“.

Slovenci smo že pred leti doživeli tak naval šunda v naše kraje, kjer so trafike marljivo razpečavale to plažo po dinarju zveščič. Takrat se nam je posrečilo nadaljni dotok blata energično zajeziti. Danes pa so očitvidno časi že precej bolj zrahljani, a ker Slovenci še zmerom radi bero, je treba poskusiti pač nov naskok v drugi obliki. No, dasi menimo, da žetev zagrebških špekulantov danes ne bo tako obilna, kakor je bila pred leti, ker se je slovensko založništvo med tem predramilo iz svojega povojnega spanja in izdaja danes dovolj dobre literature v zares dobrih prevodih, tako, da se krijejo domače potrebe, je vendar vredno opo-

zoriti „merodajne kroge“ na ta „nakladni“ zavod „Slovo“ v Zagrebu, Zvonimirova ulica 2, ki razpošilja menda tudi svoje zastopnike po deželi in skuša preplaviti zemljo s svojim ničvrednim blagom, kakršnega bi se ne drznil razpečavati med nami danes noben slovenski založnik in trgovec z literaturo. R.

Srbov, Hrvatov in Slovencev ni. Neko šolo na deželi je obiskal nadzornik. Bil je sicer prijazen gospod, ki je posebno pri mlajših rad zatisnil eno oko, če ni bilo vse prav, le v enem pa ni poznal nobene milosti: če se vrši vzgoja v državnem in narodnem duhu.

Vstopil je v razred, kjer je poučevala mlada učiteljica, ki se ga je pošteno prestrašila, čeprav je delal, kolikor je le mogel, prijazen obraz. Spraševala je pravkar zemljepis. Govorili so o prebivalstvu. Na vprašanje, kdo prebiva v naši državi je odgovoril učenec:

„V naši državi prebivajo Srbi, Hrvati in Slovenci“.

Po tem odgovoru je nadzornik takoj odšel iz razreda. Na obrazu se mu je poznalo, da je močno razburjen in ogorčen. Poiskal je v pisarni upravitelja in ga nahrulil:

„Lep upravitelj ste! Kako pa skrbite, da bi se vršila vzgoja v pravem narodnem duhu?!“

Upravitelj se je začudil:

„Gospod nadzornik, Sokol sem in vsi na šoli smo Sokoli, na vse narodne in državne praznike prirejamo šolske proslave, gotovo me je kdo iz sovraštva po krivem obdolžil, ko je danes toliko denuncijantov.“

Nadzornik ga je prekinil:

„Kar nič se ne izgovarjajte, sam sem čul na lastna ušesa! Vaša gospodična, katero sem pravkar nadzoroval, uči, da bivajo v naši državi Srbi, Hrvati in Slovenci. Ali ne veste, da Srbov, Hrvatov in Slovencev ni več? V Jugoslaviji prebivajo samo Jugoslovenci! Ste razumeli?!“

Upravitelj se je kar tresel, ko je videl, kako razburjen je nadzornik. Stekel je iz svoje pisarne naravnost v razred k gospodični in zavpil skozi vrata:

„Gospodična, da si zapomnite za vselej, kaj je rekel gospod nadzornik, Slovencev ni več, pa tudi Hrvatov in Srbov ne! Po uri pa se oglasite takoj v moji pisarni!“

*

V razredu je postalo nenadoma popolnoma tiho. Učiteljica je vsa rdeča in osramočena zrla v tla, otroci po so gledali drug drugega s prestrašenimi očmi, kajti, da jih ni več, do tedaj še niso vedeli.

*

„Hej Slovenci“. Grem po cesti mimo meščanske šole, kjer se je pravkar končal pouk. Pred mano hite domov učenci. Nehote jih poslušam, kaj govoré.

„Ali si videl, kako se je učitelj razjezil, ko smo peli „Hej Slovenci“?“

„Seveda sem videl. Toda prav res ne vem, zakaj se je razjezil. Saj smo pravilno peli.“

„Seveda smo pravilno peli, toda peti bi bili morali „Hej Slovani“, pa ne „Hej Slovenci“.“

„Zakaj pa ne „Hej Slovenci“, saj smo vendar Slovenci?“

„No, ti si pa res še za luno. „Hej Slovenci“ je vendar prepovedano.“

Močno sem se začudil, kajti še prav nikjer nisem bral niti čul, da bi bilo to prepovedano, pa berem vsak dan vse liste in tudi na vzporedu neke ženske pro-

slave sem pred kratkim bral, da bodo peli „Što čutiš Srbije tužni“, pa ne bi smeli peti „Hej Slovenci“? Prav gotovo so se zmotili in tudi učitelj se je zmotil, preverjen sem, da bo svojo zmoto še rad popravil.

*

Separatizem. Konferenca celokupnega učiteljskega zbora osnovne šole na deželi. Predseduje gospod nadzornik, ki je temeljito pregledal vse poslovanje in obiskal vse učitelje in učiteljice pri pouku.

Z uspehom je v splošnem zadovoljen, tudi z moralo med učiteljstvom in učenci, zlasti pa ga veseli, da delujejo vsi v nacionalnih društvih, ki so jim bila priporočena. Toda, kakor ni nič popolnega na svetu in kakor vedno zaide garjeva ovca med zdrave, tako je moral tudi tukaj na žalost opaziti, da je med mlajšimi učitelji nekdo, ki ni dorastel vzvišenemu poklicu vzgojitelja mladine.

Vsi navzoči so se pri tej ugotovitvi zdrznili in pogledali drug na drugega.

Gospod nadzornik je nadaljeval. Govoril je o neomajnih in svetlih temeljih, na katerih temelji naša vzgoja. Glavna temelja pa sta naše narodno in državno edinstvo. In prav proti temu se je nekdo pregrešil. Glas se mu je stresel, tako je bil ves razburjen od notranjega ognja in svete vneme:

„V tretjem razredu sem pri čitanju opazil, da je rekel učitelj Zgaga učencu: „B e r i dalje!““

Pri teh besedah je postal gospod nadzornik ves zaripel in rdeč.

„Beri dalje! To je očiten separatizem! In ljudje, ki tako uče, ne spadajo v našo šolo!“

Okrenil se je naravnost proti učitelju Zgagi, ki se je ves tresel od strahu in sramu, da je zagrešil tolikšen greh.

„Ali ne veste, da se pravi „č i t a j“ dalje?!“

Učitelj Zgaga se je ves prestrašen opravičeval, da ni vedel tega, da se mu je zareklo, da ne bo storil tega več in zatrjeval svojo neomajno zvestobo narodu in državi.

Gospod nadzornik ga je rezko prekinil:

„Vem, da ste še mladi, zato vam naj bo za zdaj odpuščeno. Dobili boste le najnižjo pozitivno oceno. Toda glejte, da se to nikdar več ne ponovi, sicer boste odpuščeni!“

Vsi navzoči so bili ganjeni, ko so videli, kako usmiljenega srca je njihov nadzornik celó takrat, ko preganja separatizem.

V. K.

Pojasnilo. Uredništvo je prejelo sledeči popravek: K „Zrcalu likovne kritike“ izpod peresa g. Mesesnela sledeče „Zrcalo“:

Člankar je priobčil: „Potem nagel lastni zagovor soimenjaka in brata opljuvanega umetnika“... Ali se je g. Mesesnel prej informiral, predno je to kleveto napisal? „Slovenec“ in n e j a z je popravil to, kar je netočno poročal!

T o n e K r a l j.

Naznanilo. V prihodnji številki, ki bo izšla točno 1. junija — pričujoča številka se je zaradi večjega obsega nekoliko zakesnila, za kar prosimo svoje čitatelje opravičila — se predvidoma objavijo: esej S. Lebna „Demokracija in elita“, članek Jos. Vidmarja o doktrinarni estetiki ter razno drugo aktualno gradivo.